

Στα δυτικά του νομού Καβάλας δεσπόζει το Παγγαίο Όρος με οξιές, καστανιές, έλατα και πλατάνια. Απλώνεται σε μήκος 40 χλμ. και πλάτος 20 χλμ. και χωρίζει τις πεδιάδες της Δράμας και των Σερρών. Στα προϊστορικά χρόνια, ήταν η περιοχή του λαού των Ηδωνών. Οι Πίερες που εκδιώχτηκαν από την Πιερία, έκτισαν εκεί μια δεύτερη πόλη, Μεθώνη, ενώ υπήρχε και η πόλη Ηδωνίδα, αρχαιότερη γνωστή μας εστία της λατρείας του Διονύσου, του Απόλλωνα Ήλιου και του Ορφέα.

Στο βουνό, υπήρχε περίφημο μαντείο του Διονύσου που το υπηρετούσαν ιερείς Σάτρες (λαός Θρακών που κατοικούσε ανάμεσα στον Στρυμόνα και τον Νέστο). Θυσίαζαν άσπρα άλογα, σε ανάμνηση των περίφημων άσπρων αλόγων του Ρήσου. Ο Ρήσος αυτός ήταν γιος του Ηιονέα ή του ποταμού Στρυμόνα και της Μούσας Καλλιόπης (ή της Ευτέρπης), μυθικός βασιλιάς της Θράκης, σύμμαχος των Τρώων στον Τρωικό πόλεμο. Στο τελευταίο έτος του πολέμου, τον σκότωσαν ο Διομήδης (γιος του Τυδέα των Αιτωλών) και ο Οδυσσέας.

Το Παγγαίο διέθετε κοιτάσματα χρυσού που κυρίως εκμεταλλεύτηκε ο Φίλιππος ο Β΄ των Μακεδόνων. Είχαν προηγηθεί άποικοι από τη Θάσο που ίδρυσαν την αποικία Σκαπτή Ύλη και οι Αθηναίοι. Έχουν εντοπιστεί στοές αρχαίων μεταλλείων.

Τον Ι΄ αιώνα, ιδρύθηκε σε υψόμετρο 750 μ. το μοναστήρι της Εικοσιφοίνισσας που γνώρισε μεγάλη ακμή, κυρίως όταν πατριάρχης στην Κωνσταντινούπολη ήταν ο Διονύσιος Β΄ (1537 και 1545 – 1555), ο οποίος πέρασε εκεί τα τελευταία χρόνια της ζωής του. Ως τα 1843, στο μοναστήρι λειτουργούσε σχολείο. Στα 1915, υπέστη καταστροφές. Τότε χάθηκε και η πλούσια βιβλιοθήκη του.

Το βουνό έχει σπουδαία στρατηγική σημασία για τον έλεγχο της ευρύτερης περιοχής και των επικοινωνιών ανάμεσα σ' Ανατολή και Δύση.

Από την **ιστορία** του Παγγαίου

Στα 1912, οι Βούλγαροι απέτυχαν να φτάσουν πρώτοι στη Θεσσαλονίκη και να την πάρουν. Ο ελληνικός στρατός την απελευθέρωσε από τους Τούρκους στις 26 Οκτωβρίου του 1912. Τις ίδιες μέρες, τμήματα Ελλήνων προσκόπων πήραν σχεδόν αμαχητί το Παγγαίο, το οποίο κρατούσαν ελάχιστοι Τούρκοι στρατιώτες. Οι Έλληνες έπιασαν στα κύρια χωριά. Από τον Νοέμβριο του 1912, οι Βούλγαροι, παρ' όλο που τυπικά ήταν σύμμαχοι των Ελλήνων, ξεκίνησαν να διεισδύουν ύπουλα στο Παγγαίο με προφανή σκοπό να το θέσουν κάτω από τον έλεγχό τους ως μελλοντικό ορμητήριο για την κατάληψη της Θεσσαλονίκης.

Άρχισαν να εγκαθίστανται σε διάφορα χωριά, αδιαφορώντας για την εκεί παρουσία του ελληνικού στρατού, ο οποίος δεν μπορούσε να δώσει προτεραιότητα στην εκδίωξή τους και επειδή «σύμμαχοι ήταν» και διότι οι κύριες δυνάμεις βάδιζαν προς την Ήπειρο με τελικό σκοπό να φτάσουν στα Γιάννενα. Μόλις τον Δεκέμβριο του 1912, μπόρεσαν να σταλούν στο Παγγαίο δυο λόχοι που έπιασαν όλη την περιοχή κι απλώθηκαν ως την όχθη του Αγγίτη.

Οι Βούλγαροι άρχισαν να «δυσανασχετούν» με την ελληνική καχυποψία αλλά δεν τους πέρασε. Ξεκίνησαν βίαιες εισβολές σε χωριά. Τον Μάρτιο του 1913, μετά την πτώση των Ιωαννίνων, ελληνικό στράτευμα ενισχυμένο με ορεινό πυροβολικό κατέφθασε στην περιοχή που μύριζε από μακριά ότι βρισκόταν μέσα στους στόχους των Βουλγάρων. Η συμμαχία εξακολουθούσε τυπικά να υπάρχει αλλά από καιρό Σέρβοι και Έλληνες είχαν αντιληφθεί ότι τα πράγματα δεν θα εξελίσσονταν ομαλά με τη Βουλγαρία. Τον Απρίλιο, στο Παγγαίο κατέφθασε ολόκληρη η 7^η ελληνική μεραρχία, ενώ Βούλγαροι εξακολουθούσαν να βρίσκονται ως θύλακες σε κάποια χωριά. Βουλγαρικές δυνάμεις εξάλλου ενίσχυαν την «γραμμή επαφής» με τους «συμμάχους» τους στην περιοχή του Κιλκίς.

Άρχισαν μικροσυμπλοκές και «παρεξηγήσεις». Μια στις 22 Απριλίου, άλλη στις 23, τρίτη στις 25 κι άλλη στις 26 Απριλίου. Από τις 6 ως τις 10 Μαΐου του 1913, οι συμπλοκές εξελίχθηκαν σε κανονικές μάχες. Στις 9, στις συγκρούσεις μπήκε και η βουλγαρική «Ταξιαρχία Σερρών» κι απώθησε τους Έλληνες. Ο Έλληνας μέραρχος που έμαθε τα καθέκαστα, έφτασε το ίδιο απόγευμα στην περιοχή κι αποκατέστησε την ισορροπία. Την επομένη, νέα μάχη ξέσπασε σε άλλο σημείο του Παγγαίου, και πάλι με βουλγαρική πρωτοβουλία.

Και, ξαφνικά, από τα μέσα Μαΐου, οι Βούλγαροι ξαναέγιναν «καλά παιδιά». Οι Έλληνες υπέθεσαν ότι κάτι ετοιμαζαν και ενίσχυσαν την άμυνα στην περιοχή. Αποδυνάμωσαν την εκεί παρουσία του ελληνικού στρατού, όταν (21 Μαΐου 1913) συμφωνήθηκε η ελληνοβουλγαρική «γραμμή διαχωρίσεως». Αυτό όμως που οι Βούλγαροι «ετοιμαζαν», ήταν

ο Β' Βαλκανικός πόλεμος. Ξέσπασε αιφνιδιαστικά στις 16 προς 17 Ιουνίου του 1913. Τρεις βουλγαρικές φάλαγγες κινήθηκαν γοργά στο Παγγαίο με αντικειμενικό σκοπό την κατάληψη του λιμανιού των Ελευθερών. Το πρωί, 17 Ιουνίου, ολόκληρο το Παγγαίο βρισκόταν στην κατοχή των Βουλγάρων. Στη Νιγρίτα όμως, οι Βούλγαροι είχαν υποστεί πανωλεθρία. Αναγκάστηκαν να αποχωρήσουν και από το Παγγαίο. Οι φωλιές κομιτατζήδων που εξακολουθούσαν να παραμένουν στο βουνό, εκκαθαρίστηκαν χωρίς πολλές δυσκολίες.

Οι Βούλγαροι φάνηκαν πάλι στα 1916, στη διάρκεια του Α' Παγκοσμίου πολέμου κι ενώ στην Αθήνα παιζόταν το δράμα της πορείας προς τον διχασμό. Οι Βούλγαροι «παραμέρισαν» τους Αγγλογάλλους που συγκρατήθηκαν στον Στρυμόνα, και πήραν πάλι το Παγγαίο με προοπτική μια μελλοντική εκστρατεία στη Θεσσαλονίκη. Δεν τους προέκυψε. Μετέχοντας στη συμμαχική επίθεση του φθινοπώρου του 1918, ο ελληνικός στρατός (13^η ελληνική μεραρχία) πήρε όλο το βουνό.

(Έθνος της Κυριακής, 2001 – 2002) (τελευταία επεξεργασία, 28.3.2011)